

són el mateix mot que *rifar* 'esbatussar-se', mot estès per totes les llengües romàniques d'Occident, amb un radical *rif-* o *raf-*, i amb el sentit de 'barallar-se', 'arrabassar, arrapar', 'saquejar'; probablement de creació expressiva. □ 1ª doc : 1371; *rifa*, 1305

En ordinacions dictades per Ramon, bisbe d'Urgell: «Universis clericis cuiuscumque status --- seu conditionis existant, prohibemus expresse ne ad ludos de grescha, *riffa*, altileva, cabraboch audeant ludere vel travessare publice, nec sortilegia --- faciant», Villanueva, *Viaje Lit* XI, 299. essent Fra Ramon Trebaylla (p. 298), que fou bisbe des de 1309 a 1326, aquesta ordre deu ser del segon decenni del segle o bé de 1321-1326 (no de 1286, *AlcM*, data de l'ordre anterior) «No sia nuyl hom qui gos jugar --- a joc de graescha, *riffa*, corió, menoret, breu, altileva, cabraboch, caseles, cruetes, mes de puns, violeta, ne a taules», ordinacions de Valls de 1325 (*BABL* XII, 369); també prohibeixen el joc de *rifa* en un doc. de 1393, a l'alt Berguedà (Bagà, *Hom a Rubió i Lluch* II, 422) En el sentit avui divulgat, consta des de Belv i Lab («sortitio: *rifa*» i *rifar*: «sortejar alhaja o diners'entre molts», Labèrnia), tort. *rifa de sants*, *BDC* III, 108.

El dicc de rims de JMarc, de 1371 documenta junts el verb i el substantiu: «*riffa* per hom qui juga; los punts que fa»; així mateix el *Torcimany* d'Aversó *rifa* 106 1, i les formes del verb: «*rifa* per rifar» (distingint-lo del NL *Rifa*), i *rifar*, *rife*, *rifi*, *rifi* (10, 106 2, 147b, 647, 1014, 965). En una sèrie d'allusions eròtiques: «La festa de rams cascuna celebra / --- / y allí diu —Senyor --- sens tu só perduda— / Al joc de la gresca no cessen rebatre, / però en la *riffa* conexen més guany / canyets no volen, pensant en .. lo cany», *Procés de les Olives*, v. 2038. En la dada catalana més antiga sembla tractar-se d'altra cosa que un joc, potser un sorteig entre mercaders: «Los mercaders de Mallorca, de les mercaderies a quintar sien tenguts de pagar tro a dos grans e mig, e no pus; per la *rifa*, emperò, e per les mesures, con los ciutadans de Barchelona», en un doc de 1305 conservat a l'arxiu de Palma (*DAG*), car no crec que es pugui tractar d'un equivalent de *REVA*

Del verb *rifar*, després dels rims de JMarc i L d'Aversó, ens en dona *AlcM* una cita mall de 1374 i una de 1378. Després 'tirar a la sort': «si vénen dos arts o més, e no an pescat, que hagen a *rifrar* qui deurà ésser primer», fòss 1432 (*InuLC*). «Si són prenyades / e ve a lum, / és llur costum / a tres o quatre / fer-los debatre, / ab daus *rifani* / o sorts gitant / qual pare és», JRoig (*Spill*, 5489). «En tot i per tot veureu lo procés / si ja no voleu glosar al revés, / segons senyaleu en fer-me culpable. / Car lo reverent rocí d'un estable / està de continu *rifant* ab tothom, / i, vent que tractava tan mal aquell prom, / gens no m paregué ser cosa loable», *Procés de les Olives*, v. 554, on per tant tenim el verb *rifant* en el sentit de 'barallar-se'. Des del sentit de 'esbatussar-se, barallar se brutalment' *rifa* mostra també el sentit de 'destrossa, estrall': «Fonc a no poder més que feyan los soldats de Castella tal *rifa* y strago en las vidas y honres dels pobres

catalans, que era llàstima y crueldat ni vista ni oýda» en una relació dels fets de 1640, en la guerra dels Segadors, citada pel *DAG*

Es tracta d'uns mots comuns amb les altres llengües romàniques de la Península i encara d'altres parlars romànics. En castellà *rifa* com a joc d'atzar es documenta des de 1283. I *rifar* hi apareix sovint en el període clàssic d'aqueixa literatura, especialment en el sentit de sortejar una joia o peça bona entre un nombre limitat de persones que entre totes l'han pagada, així en el *Guzmán de Alfarache*. «con el oro --- hice diferentes piezas, que unas vendidas --- y *rifadas* muchas, perdí muy poco de lo que --- se pudiera ganar ---» (*Cl C* v, 219.3) Però abans es troba sovint en el sentit de 'barallar-se, esbatussar-se', i amb manifest matís pejoratiu, que sovint insinua una baralla entre gent de vida irregular: *rifador* en el sentit d'home busca-bregues hi apareix des de fi del S XIV en Pedro de Berrugue, i *rifar* 'batussar-se' a primers del XV, en J. A. de Baena: «d'esto non vos ensañedes, / nin *rifedes*, / por que andemos a morena»; «*rifar* como perros: ringor; *rifa desta manera* rixatio», Nebrixa I en el valencià Timoneda: «si juntos no están conformes / dos cavalleros *rifadores*, / çómo quieres que en amores / no estemos los dos disformes?», 1562 (*BRAE* VII, 92). V-ne més en el *DCEC* (IV, 19-21)

El port. *rifar* «ralhar, pelear» s'usa almenys en el Minho, i ja s'hi documenta en el S XVIII (Leite de V., *Opúsc* II, 170); i és més general a Galícia, on arriba a ser mot de validesa general per a la idea de 'lluitar', sense haver deixat de ser el terme familiar per a 'barallar-se': «as casas aldeãs --- formam un grupo natural --- chamado 'lugar': alí son vecinhos de verdade: préstam-se lume, ajudam-se, aconselham-se, consolam-se, berram e *rifam*», escrivia Castelão; però el gran artista i bon pensador se'n servia també per exposar les seves altres teories: «a caricatura é --- a interpretaciom arbitraria das epressions das cousas, um arte amparado pola teoria do Expressionismo: o que passa é que a caricatura quere sere um arte grande, e *rifou* c' o anecdótico, mercou pinceles e lenços, e agora fai cadros de Museu . Com todo, ninguém poderá convencer-me de que umha libra de lâ pesa más que umha libra de plomo» (*Escolma Dónega*, 253 8, 59.4f).

En fi també trobem el mot a Itàlia, i en aquestes accs. altercants o combatives; i no solament a Nàpols *riffa* «contesa, baruffa» sinó també it. *riffa* «prepotenza», *riffaccia* «maniere soverchianti di prepotenza triviale»: val a dir que en la llengua literària això està antiquat, i mai no hi fou gaire estès: *riffo* en el *Dittamondo* (mj. S. XIV), s'hi ha usat *rifoso* però sense autoritats, i sobretot s'hi documenta *riffa* «lotteria» o «lotto privato con premio» en l'hispanitzant Fagioli (c. 1600) i altres.¹

A França tingué importància però després ha decaït quedant reduït a alguns dialectes. Allà es va usar un *riffer* en el sentit de 'gratar, rascar' (God, sense cites), avui encara lorenès *rifé* 'arrencar cànem'; però sobretot hi va haver una variant *rifler*, amb una -l- de